

Az ilyen fontos beszélgetések

PETRI GYÖRGY ÉS KÖNCZÖL CSABA BESZÉLGETÉSE
A SZEGEDI MÓRA KOLLÉGIUMBAN, 1992. MÁRCIUS 3-ÁN

ERDÉLYI ÁGNES: Mindannyiunk nevében szeretettel köszöntöm a Móra Kollégiumban Petri Györgyöt. Amikor 1989-ben és '90-ben megjelentek – 1974 után legalisan először – válogatott és új versei néhány kötetben, akkor néhányan azt írták, hogy Petri György visszatért a költészetbe. Azt hiszem, az itt jelenlevők sokasága mutatja, hogy itt nem visszatérésről van szó, hiszen ez alatt a tizenöt év alatt is nagyon eleven és erős volt a kapcsolat Petri György költészetével.

Szeretettel köszöntöm Könczöl Csabát, akinek 1979-re datált, Petri György költészetéről szóló tanulmányára – mely 1986-ban, a *Tükkörszoba* című kötetben jelent meg –, mintegy vonatkoztatási pontként, a Petri költészetét elemzők máig hivatkoznak. Nem árulunk el titkot, hogy Petri György és Könczöl Csaba egymásnak közeli emberei, jó barátok, és reméljük, hogy egymás közti beszélgetésük oldottsága, izzása rávetül majd az egész estre és ránk, közönségre is.

KÖNCZÖL CSABA: Köszönöm szépen. Azzal kezdeném, hogy mivel ennyi ember előtt régen voltam, annyira lámpalázam lett, hogy Könczöl Csabával szeretnék cserélni legszívesebben. Aki itt ül valahol, mint ahogy előbb bemutatják nekem. Nem tudom, Gyurkának mennyire van lámpaláza, de ezt azzal próbálom oldani, amit filmnyelven úgy mondanánk, hogy „mache”. Ezt abból a megfontolásból gondoltam ki, hogy Petri Györgyöt, valamikor 1980 táján, egy fellobbanásom alkalmával arra próbáltam rávenni, hogy igyon kevesebbet. Némi töprengés után azzal válaszolt, hogy egy alanyi költőtől a személyisége olyannyira elválaszthatatlan, és egy pont után abba olyan mélyen beleépülnek még rossz szokásai is, hogy ő saját személyiségének egy részétől válna ezáltal meg. Éppen ezért én az oldottság elősegítése érdekében mindekelőtt egy kis kellékkel fogok szolgálni.

(Itt Könczöl két kis üveg konzum cseresznyepálinkát helyez eléjük az asztalra.)

Most pedig fordítsuk a dolgot továbbra sem túl komolyra. Azt hiszem, akik itt vannak, azoknak túlságosan nem kell bemutatni – legalábbis versei révén – Petri Györgyöt. Életrajzáról pusztán annyit mondanék, hogy 49 éves, tehát fiatalnak nem mondható. Manapság ugyanakkor vannak, akik még a 60 éveket is fiatalnak mondják, de ő magát nem tartja annak. Sőt, az előbb mondta, hogy kétszeres nagypapa.

PETRI GYÖRGY: Háromszoros.

K. Cs.: Háromszoros, bocsánat. Folytatnám egy másik oldalról: nevezetesen, hogy ezek a feltűnések, eltűnések a költészetből, ezek a bevonulások, kivonulások a politikából felemásan alakultak az ő életében. Az 1960-as évek végén Vas István a *Költők egymás közt* című antológiában egyfelől – némi ironikus felhanggal – mint magyarországi Eliotot, a korai Eliotot követő fiatal költőként mutatta be, másfelől mind Vas, mind a kortársak az egyik legnagyobb tehetséget ismerték föl benne. Első kötete a *Magyarázatok M. számára* akkoriiban igazi költői szenzációnak számított, akárcsak az 1974-ben még megjelenhetett kötete, a *Körülírt zuhanás*, amely körül már számos értelmezési vita alakult ki. Ezt követően Petri György 15 évig Magyarországon úgy létezett, úgy élt, úgy írt verset, mintha nem létezett volna. Mindenki tudta, hogy van, mindenki tudta, hogy nyilván kell tartani, még a Magyar Tudományos Akadémia hatkötetes magyar irodalomtörténetének az 1945 utáni időszakról szóló fejezetében is szükségesnek tartották, hogy külön foglalkozzanak költészetével, mint ahogy Konrád György regényeivel, szamizdat kiadások alapján. Viszont megtiltották, hogy közöljék a művek forrásait, ahol ők ezeket publikálták. Petri 1974-től kezdődően – Magyarországon belül legalábbis – csak szamizdatban, föld alatt publikálhatta verseit. Ennyit a biográfiáról, amely az 1980-as évek legvégén váratlanul, ahogy sok minden más ebben az országban, fordulatot vesz. Egymást követően, egymás után kétszer jelentek meg válogatott, először még némileg politikai szempontból is cenzúrázott versei, később már csak a maga által esztétikailag cenzúrázott, gyűjteményes kötete, amit gondolom, többen ismernek. Utóbbi szerintem költői életművének eddigi összegzése.

Az eddigiekre való tekintettel megkapta az ezekkel járó hivatalos elismerést is, 1990-ben a József Attila-díjat, tehát a körülötte lévő tabuk erre a pillá-

natra már föloldódtak. Ebben a Petri Györgyről szóló bevezetőben azt szeretném még mondani, hogy mindig volt egy furcsa anakronizmus az ő költészete, a jelen idejű magyar költészet és a jelen idejű világlíra sztenderdizált magatartási normáihoz képest. Rendszeresen lehetett hallani és olvasni arról, hogy az alanyi, egyes szám első személyű költészet egy múlt századi lelemény, egy múlt századi költői vívmány, amelyek a maga korában létjogosult lehetett, a 20. századra azonban a személyiség autonómiája, integritása, egysége felbomlott. Ez tükröződött a költői formákban is: a költői én megsokszorozódott vagy különböző maszkokat öltött magára, jelmezek mögé rejtőzött. Lehet ez olyan jelmez, mint Füst Milán költött maszkja, lehet olyan, mint Pessoa négy-, illetve ötszemélyes maszkja. Petri György egy egészen elképesztően anakronisztikus dolgot művel ebben az összefüggésben, elképesztőt és anakronisztikusat. Egy biográfiailag azonosítható, szinte naplószerűen pontos alanyi költészetet művel, tulajdonképpen költészete kezdeti pillanatától. Annyit elárulhatok, hogy ezt az önéletrajzi egységet ő maga újabban olyannyira nyomatékosítja, hogy e pillanatban, ha vázlatos formában is, egy 500 oldalnyi prózai kommentárja van saját eddigi költői életművéhez, vagyis explicitté teszi azt az alanyiságot, amit eddig implicit módon, kimondatlanul sugalltak a versei.

De ha már egy ilyen machéval kezdtük, akkor a machét fordítsuk költői érényre annyiban, hogy azt a verset, amelyben azt mondja, hogy komoly dolgokról ital nélkül nem lehet beszélni, olvassa föl ő maga.

P. GY.: Elnézést, hogy nem állok fel olvasás közben, de jobban tudok hangot képezni ülve. És mivel ilyen irányú képességem nem túl nagy, és nincs behangosítva a terem, megpróbálok mindent. I shall do my best.

Az ilyen fontos beszélgetések

Az ilyen fontos beszélgetések / alkalmából mindig / vagy behoztál egy üveg pálinkát, / vagy nem hoztál be egy üveg pálinkát, / de a célzat mindkét esetben ugyanaz volt. / Ez alkalommal, azt hiszem, nem hoztál be. / (Amitől kissé el is ment a kedvem, / mert a választások előtti szesztalimat / idézte az eszembe, / a szombat déli tizenkét órától / imaházzá lényegült vendéglők / elsorvadó forgalmát, / a nagymálnát tartalmazó korsókat.) / Különben lehet, hogy mégis hoztál be pálinkát, / csak azt nem tudom, miért emlékszem mégis inkább úgy, / hogy nem hoztál be. / Nem tudom pontosan / rekonstruálni. Bementünk / a nagy szobába. A kerek asztalon volt / – mint mindig – egy váza virág. Ezt áttettük / a zongora tetejére, / mert ha az ember leül egy váza virág / két oldalára egy kerek asztal mellé: / folyton hajladozni kell, mintha számháborúznánk. / Mármost ezután szoktad mondani, hogy / „Vegyél ki poharakat”, vagy csak / mutatsz a pohárszékre, s mész a spejzba, / majd egy zöld orvosságos üveggel térsz vissza. / De hogy mondtad-e (vagy mutattad-e), és / kimentél-e – ez az, amire nem tudok visszaemlékezni / öt év távlatából. És ez most már teljességgel eldönthe-

tetlen. / Mert te jobban szeretted az ilyesmit (s ne köntör- / falazzunk – itt nem egyszerűen ilyesméről volt szó, kezdjük / tehát újra:) mert te biztosan jobban szeretted volna ezt / tiszta fejjel megbeszélni. Viszont tudtad, / hogy én szesz nélkül nem tudok huzamosabban figyelni, illetve / kizárólag arra, hogy valamit kellene innom. / És mivel elég fontos lett volna, hogy én oda tudjak figyelni / Nem tudom! – Nyugodtan behozhattad volna különben / – két deci két embernek... / Bár jó erős pálinka volt, meg kell hagyni.

K. Cs.: Az anakronizmus Petri György költészetében nemcsak költészeti anakronizmus, hanem az adott szöveggörnyezetben belül – gondoljunk arra, hogy ez a költészet a hetvenes és a nyolcvanas években bontakozott ki –, politikai anakronizmus is. Rövidre zárva, erre talán azt lehetne mondani, hogy egy olyan politizáló alanyiságot szegezett szembe a fennálló, az akkor fennálló társadalmi renddel és társadalmi körülményekkel és viszonyokkal, amelyek kihívást jelentettek nemcsak a politika számára és szemében, hanem kihívást jelentettek tulajdonképpen azoknak az egyet nem értő művésztszaknak és a kollégáknak a szemében is, akik bújócskázó utakat, kerülőutakat, vagy pedig az apolitizálás útjait választották ugyanebben az időben. Gondoljunk ennek az időszaknak olyan nagyon nagy költőire, mint a többé kevésbé kortárs Tandori Dezső, aki szubjektív véleményem szerint a költészetével – hangsúlyozom, hogy csak a költészetével – nemzedékének egyik legnagyobb alakja, ugyanakkor tökéletesen ellentétesen Petri György politikai figurájával. Ezt a magatartást Petri György ráadásul minden illúzió nélkül űzte.

Radnóti Sándor, kortárs kritikus emiatt nevezte már első kötete után megjelent tanulmányában – ami az itt szétosztogatott bibliográfiában is szerepel –, hogy költészetének meghatározó jellemvonása a „heroikus melankólia”. Azt szeretném megkérdezni, ha végiggondoltad ilyen fogalmi formában, Gyuri, hogy tulajdonképpen ez honnan keltezhető, mert ezt én magam sem tudom, akkor még nem ismertük egymást. A '60-as években ez a Radnóti által heroikus melankóliának nevezett lemondó és illúziótlan, csakazértis politikai magatartás eléggé szokatlan volt abban a világban, évtizedeken keresztül.

(Itt 2–3 perc szünet következik, míg a beszélgetők melletti ajtón – a hátrébb lévőkön már nem férték be –, az érdeklődők nagy számban bejöttek és leültek a padlóra Petriék asztala mellett.)

P. GY.: Nos, Radnóti professzor minősítése a heroikus melankolikusságról. Hm.

Az hiszem, hogy Radnóti Sándor valamit nagyon jól ragadott meg: a heroizmus, a hősiesség és a melankólia, magyarul mélabú, búskomorság, ezek nehezen összehozható fogalmak. Nagyon nehéz volt nekünk is, azt hiszem, egész generációmnak a '60-as években, rendezni a saját életét. Egyfelől volt egy tökéletesen eltagadott heroikus múlt. Ez '56 volt, a forradalom. Én '56-

ban 13 évesen ott voltam az október 23-i tüntetésen. Ott voltam október 25-én, amikor belelőttek a tömegbe, ezt szerencsésen megúsztam. Én akkor pánikszerűen menekültem a Kossuth hídon át Budára, úgyhogy nem tudok a mostani vitákhoz hozzászólni, hogy kik lőttek és kik nem lőttek. Most ezt az egészet el kellett felejteni. De Nagy Imréék kivégzésével nyomatékossítva, mégiscsak ez volt az én 1848-am. Ez számomra borzasztóan fontos volt. Ugyanakkor ennek a versnek a keletkezési ideje már 1968 utáni, amikor teljesen beletörődve abba, hogy itt soha nem lesz más, nevezetesen a szovjetek által meghatározott életkeretben fogunk élni, tehát valamilyen fajta modernizált szocializmust kell csinálnunk.

Azt hiszem, a jelenlévők talán a világon sem voltak, 1966-ban született meg Magyarországon az úgynevezett új gazdasági mechanizmus koncepciója, ami közgazdasági tartalmában egy nagyon komoly modernizációs programot jelentett. Én akkor voltam elsőéves egyetemi hallgató, egy tudományelméleti diákkör titkára, automatikusan KISZ vezetőségi tag. KISZ-élet ugyanakkor már nem volt a budapesti egyetemen, ahol naponta kaptam egy táviratot, hogy valamilyen budapesti értekezleten vegyek részt, és erre én soha nem mentem el. Szerintem senki nem ment el, ez egy ilyen fantomlevelezés volt. Volt valahol egy budapesti KISZ Bizottság, amelyik levelezett, ezzel az aktivitással igazolta a létezését. Történetesen bennem erős érdeklődés volt többek között a közgazdaságtan iránt, és volt egy kitűnő politikai gazdaságtan oktatóm. Én egy nagyon fontos lehetőségnek tartottam azt, ami akkor beindul Magyarországon.

Arra emlékszem, hogy '68 januárjában Csehszlovákiában Dubček meghirdette a maga abszolút felülről vezérelt programját, amit én szigorúan közgazdasági tartalmát tekintve, kevésbé radikálisnak éreztem, mint az akkor döntően Nyers Rezső által félmjelzett magyar programot. Ugyanakkor a csehszlovák sajtóban egy sokkal erősebben szovjetellenes retorika indult meg, támadó indulattal feszegették – tulajdonképpen történelmi sérelemként – a csehszlovák külügyminiszter '48-ban történt, vélhetően szovjetek általi megölésének ügyét. '68 februárja táján szinte biztos voltam abban, hogy Csehszlovákiában is szovjet invázió fog bekövetkezni, annak ellenére, hogy nem forradalom volt, hanem Dubček, a Csehszlovák Kommunista Párt vezetője által kezdeményezett, teljesen békés körülmények közötti reformfolyamat. 1968. augusztus 21-én váratlan truváj volt a Szovjetunió részéről, hogy ebbe a disznóságba bevonta a varsói szerződés tagállamait, nyilvánvalóan nem katonai stratégiai szükségességből, hanem hogy politikailag fölkeverje a szart. Azóta bizonyított, hogy a magyar és lengyel alakulatok teljesen alárendelt szerepet játszottak, határszélen állomásoztatták őket, a stratégiaileg fontos pontokat a szovjet hadsereg foglalta el. Tehát abban a pillanatban Fodor Géza barátom, a zeneesztéta és filozófus azt mondta, hogy '68. augusztus 21-ével új időszámítás kezdődött el az életünkben. Nevezetesen ez azt jelenti,

hogy a posztsztálinista szocializmus képtelen az önkorrekcióra, tehát a legszelídebb, leginkább felülről irányított, leginkább államilag kontrollált változtatást sem képes elviselni. Fél tőle, nem képes önkritikára, nem képes átadni a pozícióit.

K. Cs.: Gyuri, hadd tegyek itt közbe. Éppen arra vonatkozna a kérdésem, hogy a legközelebbi barátaid – itt akár névvel is nevezhetők, pl. a filozófus Bence György, aki akkor még csak filozófusként volt ismert, a nagyon szűk körben ismert Kis János, említhetjük Radnóti Sándort, és bővíthetnénk és tagíthatnánk a kört idősebbekkel, fiatalabbakkal, magamat is beleértve – akik ezt a heroikus melankóliát, legalábbis ennek a melankólia részét egyáltalán nem éltük meg olyan mélyen, és úgy, ahogy te. Sőt, mi több, igen sokan értetlenül álltak szembe a te javíthatatlan rosszkedveddel, mert hogy a Radnóti azt is kifejti, hogy Petri György alkatilag arra született, hogy rosszul érezze magát a világban, hogy milyen rosszul, majd egy verssel szeretném mindjárt illusztrálni. Tehát te a legközelebbi barátaidtól is különböztél ebben az időben.

PGY: Valóban különböztem, de azt hiszem, nem alkatilag különböztem. Két verset olvasnék fel, az egyik, mondjuk ezt a melankóliát vagy heroikus melankóliát jelzi valamiképpen. A másik pedig azt, hogy ennek korántsem alkati, hanem nagyon is racionális okai voltak.

Ez egy közvetlenül '68. augusztus 21-e után íródott vers.

Kizsarolt nevetséges életünket

*Kizsarolt / nevetséges életünket / a székelyekkel szomszédos életünket / a De profundist
tócsányi mélyből / barátság visszajára fordulását / a pimaszul kész szöveget az áru-
láshoz / a senki földjét hitetlenség és értelem közt / az estéket teli palack és üres palack
közt / ha mindezt megrövidíteni nincs mód / ha önkezünk ily menekvésre gyáva / ha
a gázszagtól felfordul a gyomrunk / ha a tetszelgő vágy egy antik kádra / ha az elote-
len remény / ravasz kecsgetetés / ismerős test közelsége emléke / tán a mezítlén kíván-
csiség / mely az ész makacs / sóvárgása a tény után / megújra korrumpálja a kétség-
beesést / ha az esendő idetartozás / alváshoz ébredéshez szívveréshez / ha a hét köznap
türelme ismét / enyhíti a tragikus eltökélést / mely ha felnővekedhet nem érti többé /
a közemberi érzést / mely harag és kimagyarázás összegeződése / meglódulás és meg-
torpanás elegye / ha el nem jöhet a pillanat / felizzása / melyben elhamvad a holnap
jövőhét / ha szemhatárnyi világunk felett / nem vet fehér lángot a tűzítélet // akkor a
harc / akkor a tapodtat se / akkor a hátrálás lépésenként / de soha az önámító vissza-
csúszás / soha az elmosódás / a hallgatás és / a hallgatólagos tudomásulvétel között /
tehetlenség és belenyugvás között / akkor a csendünk / el nem fordult tekintet / akkor
jelenlétünk // és döntsék el / mit tehetnek velünk*

Nem vagyok benne biztos, de elég hamar következett be Jan Palach önkéntes tűzhalála – tehát ebben a tragikus hangulatú versben ez a tűzítélet motívum

valószínűleg erre utal. Azért itt arról van szó, hogy az önámító visszacsúszást kerüljük el.

Itt akkor felolvasnám a kritikusomnak és barátomnak, Radnóti Sándornak írt széljegyzetet. Ez már az *Örökhétfő* című szamizdat kötetemben jelent meg.

K. Cs.: Ennek a versnek a konkrét körülményeire – előzőleg egymás közt ezt tisztáztuk –, én emlékszem pontosabban. Nem tudom, hogy Donáth Ferenc neve, ismerős-e itt a jelenlévők között. Donáth Ferenc lakásán Ludassy Mária, Petri György, Radnóti Sándor és én mulatoztunk egy alkalommal hajnalig. Donáth Ferenc édesdeden aludt már, amikor Radnóti Sándor és Petri György igen éles vitába bocsátkozott egymással, mert az volt a vita kérdése, igen, filozofikus és magasröptű volt a kérdés, hogy azok között a rohadt viszonyok között, amikor nem lehet tenni semmit a politikával, mit kell tenni a politikával. Radnóti Sándor azt mondta, nincs más, mint menekvés a kultúrába, ahogy azt jó páran tettük, tesszük – transzcendálni kell a politikát. Petri György roppant dühösen, ingerülten kifakadt, és közölte akkor Radnótival azt, amit aztán valószínűleg első dühében, amikor hazaértünk, megírt a versében, és amire másnap nem is emlékezett. Szerencsére én emlékeztem. Úgy-hogy, most szeretném, ha fölolvasnád.

P. GY.: De előtte annyi kommentárt talán, hogy akkor még fennállt a Jaltai-konstrukció, az Odera–Ural határvonal Európa határait jelentette. A represszió, az erőszak, a „toleranz”, a túrés kifejezésekkel Marcuse a kapitalizmust represszív toleranciának nevezte –, tehát erőszakos toleranciának, ami engem erősen dühített, mert úgy gondoltam, van egy jól megvonható határvonal a polgári demokráciák erőszakossága és a kelet-európai rendszerek erőszakossága között. „A trafikokban rágógumibot” az egy életrajzi emlék. Valóban olyan kis gumibotokat lehetett kapni gyerekek számára, amikben golyó alakú rágógumik voltak, és azt a gyerekek övére fel lehetett rakni, mint egy egyéniesített gumibotot.

„Tituláljuk kommunának a kreclit’ – ’66-ban volt egy komoly vita az *Új Írásban*, Heller Ágnes is hozzászólt. (K. Cs.: Heller és Vajda.) Felmerült, hogy a kommuna a nyugat-európai diákmozgalmak és a nyugat-európai kulturális és szexuális forradalom mintájára Magyarországon is követhető lenne. Engem reálpolitikai okokból nagyon ingerelt ez az egész vita, tudniillik úgy gondoltam, hogy a lakáskérdés olyan mértékben nincs megoldva, hogy a kommuna nem lehetőség Magyarországon.

K. Cs.: Tegyük hozzá, hogy akkor a Rudas László utcában volt is egy kommuna, amit megtapasztaltunk.

P. GY.: Igen, én is laktam benne.

Magyarországon csak néhány budapesti kommuna volt, nem is tudom, de azt hiszem, talán éppen Szegeden is volt ilyen kísérlet ’68 táján, Miskolcon

mindenképpen. Ez volt a híres Koll-Ház, Kollektív Ház, építészek hozták létre. Csakhogy ez Nyugaton egy lakástülkínálatból adódó szabad lehetőség volt arra, hogy emberek társulásokat hozzanak létre. Itthon az abszolút lakáshiányból adódó kényszert ideologizálták meg, és aztán ezek a kommunák elég szerencsétlen módon fel is bomlottak. A „személytelen kult-Úrunk” pedig a megboldogult Aczél György. Annyit fűznék még hozzá, hogy azt hiszem, magukból a versekből és talán a kommentárjaimból is kitűnik, hogy itt egyáltalán nem alkati pesszimizmusról vagy melankolikus természetéről van szó, hanem a világot tartottam olyannak – most se tartom sokkal különbnek –, hogy indokoltan tartottam azt a rosszkedvet. Emögött nagyon is részletezett és kifejthető politikai és közgazdasági megfontolások voltak.

Széljegyzet egy vitához

Radnóti Sándornak

Ha a seggünkbe nem csizmával rúgtak, / azt tiszteltük volt liberalizmusnak; / ha virágnyelven küldtek el a francba: / a Repression átment Toleranz-ba. / Túl az Ode-rán, innen az Uralon / szerveződik a rémönuralom, / a trafikokban rágógumibot / – prefogyasztói világállapot. / S mert mindez csak kritikailag tetszik, / tituláljuk kommunának a kreclit? / S ezentúl kritikailag kúrunk, / míg túri személytelen kult-Úrunk? / Te a politikai szférát transzcendáltad / – én még mindig csak tartom itt a számat. / S mert minden megy szét, és gyűlölni fáradt / vagyok, csupán álmatagon utállak. / Nebich. Vollandete Sündhaftigkeit! / A jövő – bízom – mindkettőnket ejt, / orrontja majd, hogy alle beide stinken, / s egyformán: összefügg mindennel minden / – s egymást alázza: aljas düheink, / nemes huzavonáink – mint a fing: / gyötrelmesek és nevetségesek – – – / szerelmek bántanak minket s szelek, / ezért szelentem e széljegyzetet, / verssoraim a görcsölő belek.

K. Cs.: Emlékeztek, hogy az ezelőtti felolvasott vers ezzel a megrázó két sorral fejeződött be: „Akkor döntsék el, / mit tehetnek velünk.” Ehhez képest mihelyt szervezett formákban kezdett kialakulni a demokratikus értelmiségi ellenzék, majd a szamizdat, akkor ama öt férfiú egyike voltál, aki a *Beszélt* saját nevével, lakcímével kezdte el jegyezni. Nincs-e, nem volt-e 1981-ben az előzőkben elmondottak szerint, illetve az akkori költészetedben, nem volt-e érzékelhető a racionálisan konstatált életérzés, sőt, a közgazdaságilag is igazolható életérzés és a csakazértis cselekvés között valamiféle ellenállás? Jogosultnak tartottad-e a heroikus melankólia fenntartását – a melankólia oldaláról – azokkal a leggyakorlatiasabb, mindennapi huzavonákkal, amikkel egy szamizdat folyóirat megindulása, a rendőrségi tortúrák együtt jártak?

P. GY.: Furcsának tűnhet beindítani egy szamizdat folyóiratot 1980–81-ben, főleg '81-ben, a Jaruzelski-puccs után, a Szolidaritás átmeneti veresége után. Én tulajdonképpen egyáltalán nem számítottam arra, hogy a rendszer az én

életemben megdőlhét. Viszont nem is az ókeresztény mártírok reménytelen heroizmusa vezetett, mert biztos voltam benne, hogy a rendszer előbb-utóbb megdől, sőt abban is biztos voltam, hogy a kislépések stratégiájával nagyon sokban hozzájárulhatunk ahhoz, hogy a rendszer hozzászokjon, hogy bizonyos dolgokat az állampolgároktól el kell túrnie. Tehát a polgári engedetlenség, a civil társadalom szférája létrejöhet. Ezért volt hihetetlenül fontos számomra, hogy a lapot megcsináljuk, hogy a nevünket és a telefonszámunkat odairjuk, és ezzel abszolút azonosíthatóvá tegyük magunkat, hogy ne merülhessen fel, hogy a rendőrségnek kelljen kutakodni, hogy kik vagyunk. Persze annyi eszünk volt, hogy a nyomdagépet, a papírt és azt, hogy a festék hol van, azt igyekeztünk konspirálni hol több, hol kevesebb sikerrel. De ez a gesztus borzasztóan fontos volt. Úgy gondoltam, a következő történhet: akkor nekem több-kevesebb fogalmam volt már arról, hogy Magyarország, a Kádár-rendszer már akkoriban is erős gazdasági függésekben volt a nyugattól, ezért bármit nem csinálhat meg velünk. Sőt, az aláírási akciók idején sem, '77-ben, '79-ben, amikor a csehszlovák Charta-mozgalommal szolidarizáltunk.

K. Cs.: Egy mondatot, csak annyit szúrnék közbe, hogy nem tudom eldönteni soha, hogy mikor kellene egy-egy széljegyzetben hozzáfűzni, hogy mikor, mire utal Gyuri, vagy mikor, mire utalok én, életrajzi okok miatt. Mindenkinek világos, mi az a '77-es és '79-es Charta?

P. GY.: Ez két aláírási akció volt, először csak harmincketten, egy szűk filozófus és irodalmár kör, '79-ben már háromszáz ember írta alá.

K. Cs.: 380

P. GY.: 380 értelmiségi írta alá a szolidaritási nyilatkozatot. Jellemző volt az akkori hangulatunkra, hogy az akkori élettársammal az 1977-es Charta aláírása után kötöttem polgári házasságot, mert az élettársam azzal érvelt, hogy csak így lesz módja arra, hogy meglátogasson engem a börtönben, ha lecsuknak. Utána lezajlott a '79-es nagyobb szabású tiltakozás, nem történt semmi, úgy gondoltam, és úgy gondolta Kis János, Haraszi, Kőszeg, meg akikkel megalapítottuk a Beszélőt, hogy most egy újabb szakítópróbának kell kitenni a rendszert. Akkor már egészen biztos voltam abban, hogy politikai pert már nem mernek csinálni. Abban is biztos voltam, hogy a vegzatúra folytatódni fog, tehát személyi követés, házkutatás, esetleg egy kis verés, ilyesmit beleértve. De ez egy elég hűvösen átgondolt politikai stratégia volt.

K. Cs.: Gyuri, az előbb kimondtál egy szót, amiről azonnal eszembe jutott, hogy most félbe foglak szakítani. Nem kell olyannak elképzelni, ahogy némelyek a televíziótól kezdve az író-olvasó találkozóig szépen előadják, hogy ezek roppant szörnyű, ellenálló hangulatú idők voltak, ugyanis nagyon vicces módon a „heroikus melankólia” előző évtizedbeli költője éppen abban

az időben tűnt fel a leghumorosabb költők egyikeként. Ez legalább annyira hozzátartozik a '70-es évek végi, '80-as évek eleji időknél szelleméhez és hangulatához abban a közösségben, ahol éltünk, mint a komor, heroikus vagy akár miféle lecsukásokkal fenyegetettségérzés. Szeretném, ha fölolvastál ebből két verset. Az egyik az előbb megemlített *A személyi követő éji dala*, a másik a lengyel események, pontosabban a Jaruzelski-féle puccs alkalmából írott, *Andrzej és Wanda*.

P. GY.: *A személyi követő éji dala* ahhoz az epizódnak kötődik, amikor valóban, körülbelül hat napon át engem és a feleségemet együtt és külön négy-öttagú brigádok követtek, ezek időnként osztródtak, és pl. villamosmegállóban szerelmespárrá alakultak át. Csokolóztak, majd, amikor eljátszottuk, hogy a villamos két különböző peronján szállunk fel, akkor hirtelen szétváltak, és hát lehetett látni a „voki tokit” náluk. Ez elég szórakoztató volt – megpróbáltam magam beleélni egy ilyen ember helyzetébe.

A személyi követő éji dala

Zuhog az eső, / te rohadék. / Te meg alszol / a jó meleg szobában, / vagy megpinázod a madarat. / Én reggel hatig rohadok / a csöndesedő esőben. / Ki kell várnom a váltást, / ki kell várnom / amíg kikászálódasz a vackodból, / anyu mellől. Hogy leadhassam / a drótot: merre reppentél. / Szállsz, szárnyalsz. / A kezembe ne kerüljél. / Mert röptödben megkopasztalak. / Én nem felejtem el azt a rohadt esőt, / amikor dupla súlyára dagadt / az esőkabátom, / a cipőm talpa. / Te meg / a meleg / szobában cicáztál. / Eljön még az idő, / amikor Dunát rekesztek veled.

P. GY.: A másikat, amit kértél, az *Andrzej és Wandát* kifejezetten a *Solidarność* felkérésére írtam, bár nem egészen ezt kérték tőlem, hanem egy indulót, amit ők lengyelre fordítottak volna, de én indulót nem tudok írni.

Andrzej és Wanda

Egy vécékefe és egy láncosbomba / elment a Pártközpontba. / Bemutakoztak: / „A bátor Andrzej, a szorgos Wanda”. / Rájuk mordul a géppisztolyos ór: / „Merre? Honnan? Miről? / Hol a passzport, az ukáz?” / Szól bátor Andrzej, a láncosbomba: / „Szépen kérlek, ne pofázz! / Nekem robbanékony a természetem, / máris bizsereg az ütőszegem.” / Szóla a szorgos Wanda: / „Vitéz úr, te fess alak, / megcirógassalak?” Több szarházi telefon berreg, / forrósodnak a drótok, / megy fölfele Andrzej, a bátor, / megy fölfele Wanda, a szorgos.

„Kik vagytok? Mit akartok?” / Kérdi az Első Titoknok, / bíborlik a céklafeje. / „Én volnék a nép.” – így Andrzej. / S Wanda szerényen: „Én a neje.” / „És? Mit akartok?” / „És? Mit akartok?” – így a Titoknok: / „Vagyok tárgyalni kész.” S felel Wanda: „Dolgoztam vakulásig, és mostan látom, szar az egész.” / Előlép Andrzej: / „Sok beszéd nem kell, / harcoltam hatalomért, / gürcöltem nyugalomért, / de éj-s-nap zúg a tévé / mint rosszul lehúzott vécé, / s úsznak a csészelében / a kommentátorok. / Félek, hogy fölrobbanok.”

A Főtitoknok erre a hangra / kirohant a márványangra, / haragjában kis híján beizélt, / benyakalt egy kis Courvoisier-t, / s energikusan visszatért: / „Folyton laknátok, jóllaknátok, / takarodjatok el, ti átkok, / kik ellenségeink malmára / hajtjátok a nehézvizet. / Omolnak a szirtok, s ti szartok, / örökké csak élni akartok! / Hogy kik az ellenségeink? / Akik nem mi vagytok! / Ti, mind!”

K. Cs.: Petri György azt mondja, hogy a Solidarność felkérésére indulót kellett volna írnia, de ő képtelen indulót írni. Hát én találtam a kor hangulatához ragyogóan illeszkedő két kiváló indulót. Az egyik a *Petőfi tér melody*. Ez történeti színhelyre utal: a budapesti Petőfi téren gumibotokkal verték szét rendszeresen az egyetemista tüntetéseket.

P. GY.: Egy olyan tüntetésről szól, amikor már annyira reménytelenül sok volt a rendőr, hogy nagyon kevés fiatal gyűlt össze, mert senki sem akarta magát agyonveretni.

Petőfi tér melody

Megyünk az Agyrém-térre, / Megyünk az Agyrém-térre, / Megyünk az Agyrém-térre / Tün- / Tet- / Ni!

Megyünk az Agyrém-térre, / Megyünk az Agyrém-térre, / Megyünk az Agyrém-térre / Az Agyrém-téren / Nincs / Sem- / Mi

No, akkor menjünk haza, / No, akkor menjünk haza, / No akkor menjünk haza / Föl- / Ten- / Ni!

Az üres fazekakat, / Az üres fazekakat, / Az üres fazekakat, / Az üres fazekakat / A / Gáz- / Ra!

Tegyük föl a levegőt, / Tegyük föl a levegőt, / Tegyük föl a levegőt / Meg- / Fő- / Ni!

K. Cs.: A másik vers a *Song*, a kötetben két lappal hátrébb.

P. Gy.: Ebben a Comecon-szigetek a KGST-t jelenti.

Song

Ez a hazám, / ez a hazám, / ez a hazám: Vadkelet, / a fényben úszó / szépséges / Comecon-szigetek.

A levegő / van! / És olyan... / És van! / És olyan is! / Még.

Nálunk a levegőt / harapni lehet! / Nálunk a levegőt / lehet harapni! Ezt a / fölséges leget!

Varázsos Vadkelet, / megszokni nem lehet, / titeket, / csillagfényes / Comecon-szigetek.

K. Cs.: Ezzel a kis verssel azt akartam csak illusztrálni, hogy Petri igenis tudott lelkesedni ezekért a viszonyokért. A másik oldalról viszont mindig megvolt benne a reflektálás finom, distanciáló, elmélkedő távolságtartásának a képessége is. Mindkét vers az első szamizdat kötetből való, melyet Demszky Gábor jelentetett meg. Címadó versében nagyon szépen illusztrálja is, hogyan látta, amikor nem belülről írta át ezeket a lelkesítő helyzeteket. És most megint csak téged szeretnének fárasztani.

P. Gy.: A címadó versről annyit elmondanék, hogy az első szamizdat füzetem úgy keletkezett, hogy '78-ban szerződést kötöttem az akkor még hivatalos Szépirodalmi Könyvkiadóval. Azt mondták, hogy jó-jó, megjelenhet a kötet, de mondjuk, 35 verset ki kell hagyni belőle. Többek között a címadó verset, ami most el fog hangzani. De mondták, hogy különben nyugodtan lehet a címadó vers a kötet címe.

Örökhétfő

Miután a hétfő / – a szervezők legnagyobb / csodálkozására, sőt, minden / várakozása ellenére – / sikerrel lezajlott: / az apróságok, / akik nem emlékezhetek / már a kedd, szerda és a csütörtök / fokozódó nehézségeire, / sőt a pénteki / színpompás katasztrófa / is csak annyi nyomot hagyott bennük, hogy / „durrogta a staneclik”: / bírálni kezdték / a szabadszombatot, / a virágvasárnapot / (a felnőttek azt sem tudták, / milyen nap van, / együttthaladtak korukkal, / és – korukhoz képest – egyenletesen / kinyúltak). / Csak az óvoda meg a bölcsőde / toporzékolt: / hogy miért dobszerda, hogy miért / szerelemcsütörtök, hogy a / kiskedd átcsap nagypéntekbe, / hogy az ezüst – illetve aranyvasárnap / között ésszerű határt / csak a hamvoazószerda dinamikus / perspektívájából lehet vonni, és ami / az úgynevezett „húshagyó” / keddet illeti – korántsem hagytak húst, illetve / korántsem hús volt / az, amit hagytak.

A megnevezésüket undorral figyelték / az egész komédiát, / mondván, hogy minden mondvacsinált, / amíg ezekről az izékről / beszélnek, s nem mondják ki világosan, hogy / hosszabb a péntek, / mint a szombat.

A felnőttek ezek után / sem tudták, / milyen nap van, de jelentették / a szervezőknek, hogy / állítólag / folyton nap van. / A szervezők a nagy időzavarban / úgy értették: tegnap van, / ezért évfordulókkal / kezdtek kísérletezni, ilyeneket / mondtak: „Ma volt 150 éve tegnap.” / Majd áttértek a kerek / számokról az ellipszis számokra / (Holnap lesz 132 éve tegnap stb.) / de az óvodások, / a bölcsödések, / a megnemszületettek / és (sajnos immár) / a felnemnőttek is / obszcn mozdulatokat / tettek időnyalókaikkal, / homokóráikkal; / telefingták / a korszagalkotó léggömböket, / teleszarták a Telstarokat, / phalliúságokat ragasztottak, / francparensüket és / zölddizsnókat hurcoltak / az ezeréves Pillanatnyilag téren / rendezett Momentánnál, és / egyre ezt ordították: / Ma mi van? Ma mi van? / Az Örökhétfő bevezetése óta / az Örökkévalóság (azelőtt Pillanatnyilag) / téren ezeréves / gyeptéglák zöldellnek / élőképek körül. / Harangvirágok, tölcserikék / harsognak: hétfő! hétfő! / Csak a sírkertészek / motyognak maguknak: / hétfő, kedd, szerda, / csütörtök, péntek, / szombat, és rozsdás kannáik letéve / a napsütötte temetőn: / vasárnap.

K. Cs.: Folytatnám azzal, hogy Petri György költészetében a nyelv megsza-
porodott ebben az időben két motívummal, a korábbiakhoz képest. Az egyik
a humor, a másik pedig az obszcnitások, trágárságok, sőt csúnyaságok. Bi-
zony számos kritikusa ugyancsak nem tudott mit kezdeni ezekkel. Egyálta-
lán nem valamiféle prúd állami cenzúrára kell csak gondolni, hanem azt hi-
szem, az egyik legkitűnőbb jelenkori magyar irodalomkritikus, aki ráadásul
Petrinek is tántoríthatatlan híve, ebben ízlésficamokat, valamiféle megcsu-
szamlást látott. Ilyeneket az előbbieken is hallhattunk, majd mindjárt még
fogok rá példát kérni, hogy olvass fel, Gyuri.

Az Erdélyi Ági által említett cikkben én éppen Radnóti Sándorral vitat-
kozva egyáltalán nem ezt láttam, hanem egy egészen másfajta, ha úgy tetszik,
romantikus groteszk magatartást, egy groteszk életérzés kialakulását érez-
tem, ami 1974-től – hangsúlyozom, most csak a költészetéről beszélek – tulaj-
donképpen a legutolsó időig jellemzi Petrit. Ennek a groteszk életérzésnek
elválaszthatatlan tulajdonsága a szép és a csúnya, a legmagasztosabb és a
legalantasabb együtt való látása. Talán furcsa kérdés egy „áldozathoz”, ha
megkérdem, hogy te magad éreztél-e olyasmit, hogy a *Körülírt zuhanás* és
a *Magyarázatok M. számára* kötetek egységes hangvételéhez képest egy bizo-
nyos hangulati, érületi, érzelmi, nyelvi megbicsaklás történt nálad, vagy
már akkor is logikusan benne rejtett valahol a lehetőség ebbe a groteszkbe
átfordulásnak, amiben meg is maradtál még tíz éven keresztül. Akár a sze-
relmi költészetben, amiből majd mindjárt szeretnék veled felolvastatni, akár
az élet egyéb szféráiban. És még valami, a cenzurális szempontok belejátszo-
tak-e, amikor a köteted java részét elhagyni javasolták?

P. GY.: Természetesen, a cenzurális tiltásba belejátszott, hogy a posztsztáli-
nista szocializmus egy rendkívül prúd rendszer volt. Ez a prúderia nem egy-
szerűen szexuális prúderiát jelentett, és nem a Kádár-rendszer nyilvánvalóan

tudatos nyárspolgári konzervatív közízlését tükrözte, hanem maga a politika volt obszcén. Olyan alaphuzugságok voltak abban a rendszerben, ahol a forradalmat ellenforradalomnak kellett nevezni, ahol a törvényes miniszterelnök meggyilkolásáról nem lehetett beszélni, hogy ott a prűdéria erkölcsi alapkategóriává vált. Én ezeknél a szóhasználati durvaságoknál, amiket annak neveztek, soha nem gondoltam azt, hogy én vicces vagyok, vagy pornográf verseket írnék. Szóval, ha a szart szarnak nevezem, és nem kakinak, akkor egyszerűen egy egyenes beszédmódot használok, annak nevezem a dolgokat, amik. Soha még csak különösebben humorisztikus szándékok sem vezettek. Ha ennek egyáltalán van valamilyen nem politikai oka, akkor az, hogy én meglehetősen prűd családi környezetben nőttem fel, öt nő nevelt fel, és kissé idegesített, hogy semmit nem lehet a nevéen nevezni.

K. Cs.: Hadd kérdezzem meg, hogy az *Apokrif* című vers melyik kategóriába tartozott?

P. GY.: Az *Apokrif* című vers valószínűleg a legvadabb, de valószínűleg meglepő lesz az a kommentár, amit a vers magyarázatául vagy mentségül fel fogok hozni, meg a szituáció is meglepő lesz, ahol először ez a magyarázatom elhangzott.

K. Cs.: Bocsánat, még egy kérdés. Érzésed szerint ez ma abszolút „comme il faut” vers?

P. GY.: Nem, ez most sem az.

Apokrif

Zakatol a szentcsalád / Isten tömi Máriát, / József nem tud elaludni, / keres valami piát. / Nem lel, felkel. Pizsamára / húz fel inget és gatyát, / lemegy a Háromkirályba, / hogy egy fröccsöt legalább--- / ---"Megint Isten?" / ---"Az hát, megint." / Sóhaj, nagyot húz és legyint: /---"Különben, / múltkor kivertem a huppot. / Ha az orrom előtt dugtok! / ---de így megmondtam a Marinak, / legalább tartsad a pofád, / úgyis szól, mint a földrengés / mindig az a rohadt ágy, közben - de komolyan! - ne halljak / több ha-ha-ha-halleluját!"

Ez ellen a Szépirodalmi egyik lektornőjének volt kifogása, aki azt mondta, hogy a református érzékenységét sérti ez a vers. Furcsa módon melleleg a VI. kerületi pártbizottság vezetőségi tagja volt. Azon kívül a reformátusok előtt ismeretlen a Mária-kultusz. Erre felhívtam a figyelmét. Harmadrészt arra, hogy a középkornak egy bizonyos műfaja volt a szakrális témáknak az ilyen vulgáris vagy obszcén kifordítása. Negyedrészt, tulajdonképpen nagyon tragikus szituációról szól ez a vers. Egy megcsalt férj, akinek az Isten a riválisa. Mit csináljon?

KÉRDEZŐ: Ha megengeditek, lenne ehhez egy kérdésem.

K. Cs.: Alig várjuk.

KÉRDEZŐ: Annak idején, amikor katona voltam, kaptam egy összegyűjtött Petri-verseket egy barátomtól. Az előzményeket muszáj elmondanom, nagyon rövid leszek. A versek innen-onnan, főleg a párizsi Irodalmi Újságból voltak kivágva, vagy csak úgy lettek legépelve kézzel. Én most már azt se tudom, hogy ezek Petri György versei voltak-e egyáltalán. És ha igen, akkor miért maradtak ki mindenhonnan, ugyanis én soha nem találkoztam velük.

P. GY.: Ezt én borzasztóan sajnálom – terveztem egy félig próza, félig regény jellegű, félig versbetétekből álló nagyobb prózát. Ennyi készült el, és azóta sem adtam fel a tervem, hogy befejezzem. Ez egy szinte romantikus műfaj, egyfajta versbetétes prózai monológ. Véletlenül jutott ki Párizsba, pontosabban véletlenül jelent meg, szóval valakivel kiküldtem elolvasásra, és én nem is tudtam, hogy ezek megjelentek. Aztán később tapasztaltam, hogy ezek elkezdtek terjedni. Ez egy be nem fejezett mű, az összegyűjtött versekbe csak olyan verset vettem fel, amit én magam késznek érzek. Ebből lehet, hogy még egy könyv lesz, lehet, hogy nem.

K. Cs.: Érdekes mozzanat, hogy ahogy közeledett a '80-as évek vége, az előbb idézett groteszk hangok helyett ismét – én úgy érzem –, fölerősödött egyfajta politikai, társadalmi letargia, melankólia, lemondás és rosszkedv Petri György költészetében. Nagyon szép versek születtek erről. Azt hiszem, hogy olyan versek, mint '79-ben a *Bibó temetése* egy korábbi időszakban, de ebbe a sorozatba illik a *Nagy Imréről* című vers, ami egy külön fejezetet érdemelne. A nyolcvanas évek végén ezek száma, és az egyes szám első személyű, ha úgy tetszik, kifejezetten alanyi versek száma – az én számomra legalábbis – megszorodott. Amikor az egész ország az átalakulás, a rendszerváltás lázában égett, akkor Petri Györgyön egy nagyon erős melankolikus hangulat vett erőt. Megint kénytelen vagyok személyes emlékekkel előhozakodni, illetve nem vagyok kénytelen, hanem ez jut legklasszikusabban eszembe. 1988 volt, azt hiszem, amikor a Szabad Kezdeményezések Hálózata – ez az SZDSZ-nek, a Szabad Demokraták Szövetségének előzménye volt –, a Hági sörözőben tartott egy nagygyűlést. Gyurkával, beleunva a pártalakítás, párt nem alakítás körüli véget nem érő disputába, kivonultunk a restibe, és a Gyurka merengve azt mondta, hogy elege van már ebből, hagyni akarja az egész politikát. És egyáltalán, az egész SZDSZ, illetve a Szabad Kezdeményezések Hálózata... És akkor elmondta a véleményét, hogy mi van vele. Maradtunk a restiben.

P. GY.: Igen.

K. Cs.: Erre majd visszatérünk a szünet után, most inkább előhozom, hogy egy érdekes változásra lettem figyelmes az elmúlt hónapokban, és ennek egy

ékes csattanójaként, mintha a mai estére született volna, a szombati Népszabadságban egy háromnegyed kolumnás politikai interjú jelent meg Petri Györggyel. Mintha az történne, hogy a politikai letargiájából, apátiájából, melankóliájából mindig kiszakítja őt a viszonyok rosszabbodása. Petri György egy évtized, másfél évtized után akkor jelentkezik az ország legnagyobb példányszámú napilapjában egy igencsak politikus hangú interjúval, – én nem is emlékszem 15 éve nála nyílt politikai megnyilatkozásra –, amikor az SZDSZ Országos Tanácsának elnöke nem többet és nem kevesebbet jelent ki, mint hogy ha ma lennének a választások, akkor nem lépne be a saját pártjába. Nem szavazna a saját pártjára.

Ezzel kapcsolatban szeretném megkérdezni, hogyan van, hogy széllal szemben mindig jó?

P. GY.: Nem. Ezzel kapcsolatban azt tudom mondani, amit a nemrégiben lemondott Gálszécsey András, aki nem félreérthető éllel kijelentette, hogy neki van hivatástudata, de nincs küldetéstudata. Hát küldetéstudatom nekem sincs, viszont az írói hivatásetikámhoz tartozónak tartom, hogy olyan pillanatokban, amikor azt érzem, na most már álljon meg a menet, akkor viszont nem költői, hanem publicisztikus eszközökkel megnyilatkozzam. Tehát fenntartom magamnak azt az egyetlent, igazi, látható hozadékát a rendszerváltásnak, vagy miniszterelnök urunk korrekciójával rendszerváltozásnak, hogy én dönthetem el, mikor lépek fel nem politikusként, és mikor hallgatok. Míg korábban a Kádár-korszakban vagy kötelező volt egy írónak, úgymond közéletinek lenni, ami szinonimája volt annak, hogy helyeselni a rendszernek, vagy morális kényszerhelyzetbe került: hogyha nem akart a saját lelkiismeretével szembekerülni, akkor meg fel kellett lépnie. Ez most egy nagyon szándékos gesztus volt, hogy nem verset írtam, hanem ráadásul a koalíciós pártok által éppen nem favorizált napilapban publicisztikusan fejeztem ki a politikai ellenvéleményemet. Amiből nem óhajtok gyakorlatot csinálni. Tehát sikerült szétválasztanom, politizálok akkor, amikor alkalmilag kedvem van hozzá, és ez elválnak, elválhat most már a költészettől.

K. Cs.: 1988 és 1992 között nem nyilvánítottál nyílt politikai véleményt sem a rendszerrel, sem saját pártoddal kapcsolatban, most megtörtént. Akkor az egy tudatos visszavonulás volt a részedről?

P. GY.: Ez egy nagyon tudatos, egzisztenciális döntés, illetve egy morális döntés volt. Ezt akkor gondoltam végig, amikor nagyjából a választások idején világosan döntenem kellett, mert olyan típusú volt a publicitásom, hogy akarok-e hivatásos politikus lenni, vagy sem. Tehát ott nem volt lacafaca, akár saját pártomban, az SZDSZ-en belül is el kellett döntenem, hogy akarok-e politikus lenni, hogy akarok-e kerületi vagy valamilyen országos szintű funkcionárius lenni. Választani kellett, hogy akarok-e képviselő lenni, részt

akarok-e venni a parlamenti munkában, vagy az apparátusban, vagy az önkormányzatban dolgozni.

K. Cs.: Attól féltél, hogy bevásztanak valamibe?

P. GY.: Borzasztóan félttem. Amikor az SZDSZ megalakult, akkor az borzasztó megkönnyebbüléssel töltött el, hogy a legkisebb szavazatszámmal én nem kerültem be az ügyvivő testületbe, mert egy pódiumvitában azon az állásponton voltam, hogy az SZDSZ-nek azonnal párttá kell alakulnia. Én általában a Kádár-rendszerrel szembeni éles gesztusoknak a híve voltam, ezzel, ebben a vitában engem leszavaztak. Én kifejezetten a pártosodás mellett voltam, mert tudtam, hogy az SZDSZ egy párt, és nagyon fontosnak tartottam, hogy a kádárizmus ilyen eufemisztikus rendszerével szemben világosan nevezzük magunkat annak, amik vagyunk. Ez valószínűleg szerepet játszott abban, hogy nem kerültem be az ügyvivő testületbe, ami kifejezett megkönnyebbüléssel töltött el. Tudtam, hogy mint a *Beszélő* szerkesztője, nem kerülhetem el a közszereplést, de az nagyon kellemes volt, hogy kiélvezhettem bizonyos népszerűséget, ugyanakkor funkcióm nem lett. Merthogy teljesen alkalmatlan vagyok egy funkció betöltésére, nem érdekel, untat, szenvedek egy hatóság bizottsági ülésen, illet néhányat végigültem különböző Duna-körös bizottságokban, itt meg ott, meg amott. Tagja vagyok a Fővárosi Magisztrátusnak, ami nem is tudom, hogy micsoda, valószínűleg a Demszkyt övező dicskoszorú, de nem nagyon megyek el az ülésekre, nem tudok hozzászólni, Budapest közúthálózatát hogyan kellene fejleszteni. Nem hiszem magamról, mint a bolsevikok, hogy ők mindenhez értenek. Tehát ilyen értelemben az a politizálás, hogy elmondom a véleményemet, ha már egy kicsit elegem van abból, amit a hatalmon lévők csinálnak.

K. Cs.: Gyuri, egy mondatot idézek az interjúból: „Azt hittük, hirtelen minden nagyon jó lesz.” Többes szám első személyt használsz úgy, hogy a múlt évben megjelent Petri György-kötet azt mutatja, hogy az 1960-as évek óta te voltál az, aki egy pillanatig nem hitted ezt, és soha nem használtál egyes szám első személynél mást. Első alkalom tőled egy párt nevében való többes szám első személyű megnyilatkozás.

P. GY.: Ez nem egy párt nevében való többes szám első személy. Valóban volt az utolsó nagy reprezentatív tüntetéseken egy olyan hangulat, ami egy pillanatig el is tartott. Egy olyan általános eufória volt, akármilyen idegesek voltak Antallék a választás első fordulójában, akármilyen csalódottak voltak a SZDSZ-esek a választás második fordulójában, abban azért volt egy, nem is azt mondom, hogy konszenzus, de hogy ez tényleg egy eufória afölött, hogy valami elmúlt. És ez nagyon fontos. Én nem vagyok doktrinálisan pesszimista, ez egyszerűen egy akkori hangulatomnak az összegzése. Azt gondolom, hogy akkor még nem tudtuk elképzelni azokat a politikai és gazdasági

feszültségeket, amik közben kibontakoztak, meg nem ismertük a demokrácia csapdáit... Azt most is változatlanul állítom, hogy ez, úgy ahogy van – az összes, megítélésem szerint nem kívánatos következménnyel – megérte, tehát hogy jobb lett. Ez nem az SZDSZ élménye volt, ez minden politizáló állampolgár élménye volt, eltekintve az elmúlt rendszer nyilvánvaló veszteseit, vagy a demokrácia doktriner kritikussait, akik kifejezetten bolsevik tekintélyuralmi állásponton vannak. Semmiképpen nem egy párt nevében való többes számról van szó.

K. Cs.: Én most in medias res azt gondolom, hogy bizonyos idő elteltével célszerű pszichológiailag és egyéb okokból egy tízperces szünetet tartani.

Szünet után Petri felolvasta a Matolay Magdi halálára, a Nagy Imréről és a Bibó temetése című verseket, majd ezután kötetlen beszélgetés következett, melyet már nem tartalmaz a hangfelvétel.

A beszélgetést tartalmazó hangfelvételt lejegyezte, a szöveget szerkesztette, gondozta: ERDÉLYI ÁGNES

